

Profesor Aleksander Tobis (1932-2012)

W dniu 27 grudnia 2012 roku polska nauka o prawie karnym doznała niezwykle dotkliwej i bardzo poważnej straty. Tego dnia zmarł bowiem Prof. zw. dr hab. Aleksander Tobis, emerytowany profesor zwyczajny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, wieloletni pracownik naukowo-dydaktyczny Katedry Prawa Karnego na Wydziale Prawa i Administracji UAM, niekwestionowany znawca prawa karnego.

Profesor Aleksander Tobis urodził się w rodzinie nauczycielskiej w dniu 6 lutego 1932 r. w Kaźmierzu Wielkopolskim, w którym spędził zarówno okres dzieciństwa, jak i czas okupacji. Przygotowanie z zakresu 7-miu klas szkoły podstawowej otrzymał od matki w ramach tajnego nauczania. Po wojnie, w 1945 r. został przyjęty do Gimnazjum im. Ks. Piotra Skargi w Szamotulach. Po ukończeniu czterech klas tego gimnazjum, przeniósł się do Państwowego Liceum Pedagogicznego w Rogoźnie Wielkopolskim, które ukończył w 1951 r. W tym samym roku ukończył również Kurs Kierowników i Wychowawców, zorganizowany przez Centralny Urząd Szkolenia Zawodowego. Po ukończeniu tego kursu, tzw. nakazem pracy, został skierowany do Zasadniczej Szkoły Szkutniczej w Pucku, w której pracował jako nauczyciel i kierownik internatu. W latach 1952-1954 odbywał czynną służbę wojskową. Podczas jej odbywania ukończył Szkołę Podoficerską w jednostce wojskowej artylerii, uzyskując III stopień w zakresie radiotelegrafii w specjalizacji służby łączności. Po jej odbyciu znów objął stanowisko kierownika internatu, tym razem jednak w Zasadniczej Szkole Energetyczno-Elektrycznej w Margoninie. Od września 1955 r. był wychowawcą w internacie Zasadniczej Szkoły Zawodowej nr 1 w Poznaniu, zaś od września 1957 r. był wychowawcą w internacie Technikum Chemicznego nr 1 w Poznaniu, w którym od września 1960 r. do sierpnia 1961 r. obejmował stanowisko kierownika tego internatu.

Ścisłejszy związek Profesora z prawem zapoczątkowany został podjęciem studiów prawniczych na Wydziale Prawa Uniwersytetu Poznańskiego. Rozpoczął je Profesor we wrześniu 1955 r., ukończył zaś w czerwcu 1960 r. Pracę magisterską napisał z zakresu postępowania cywilnego pod kierunkiem naukowym prof. Władysława Siedleckiego. Tematem rzeczonyj pracy była problematyka wszczęcia procesu cywilnego. Po ukończeniu studiów Profesor odbył aplikację sądową, którą ukończył w listopadzie 1962 r.

Więź Profesora z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu datuje swój początek na rok 1961. W sformułowanym z wysoką kulturą słowa i elegancją wypowiedzi wniosku o zatrudnienie napisał tak:

„Niniejszym wnioskiem mam zaszczyt prosić o łaskawe powierzenie mi stanowiska asystenta prof. dra Tadeusza Cypriana, w Katedrze Prawa Karnego. Motywem, skłaniającym mnie do złożenia tegoż wniosku jest zamiar wypróbowania swoich sił w pracy naukowej, w dziedzinie prawa karnego materialnego.”.

Na początku swej drogi akademickiej Profesor zatrudniony został na stanowisku asystenta. Od stycznia 1963 r. rozpoczyna się proces Jego awansu na kolejne stanowiska uniwersyteckie - wpieryw Profesor awansował na stanowisko starszego asystenta, w październiku 1967 r. na stanowisko adiunkta, we wrześniu 1972 r. na stanowisko docenta, w maju 1982 r. na stanowisko profesora nadzwyczajnego, zaś w grudniu 1989 r. na stanowisko profesora zwyczajnego.

W Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza zdobył Profesor również wszystkie stopnie i tytuły naukowe. Stopień doktora nauk prawnych uzyskał w dniu 4 lipca 1967 r., po pomyślnej obronie dysertacji doktorskiej nt. „*Podstawy faktyczne orzeczeń o warunkowych zwolnieniach w świetle badań praktyki i teorii*”, napisanej pod kierunkiem Prof. dr. Tadeusza Cypriana. Stopień doktora habilitowanego nauk prawnych uzyskał w 1971 r., po odbytych w dniu 14 grudnia tego roku kolokwium habilitacyjnym. Podstawą nadania tego stopnia była rozprawa habilitacyjna nt. „*Zasady orzekania w sprawach o warunkowe zwolnienie*”. Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk prawnych został nadany Profesorowi uchwałą Rady Państwa z dnia 8 kwietnia 1982 r. Tytuł naukowy profesora zwyczajnego uzyskał natomiast Profesor w dniu 12 grudnia 1989 r. mocą postanowienia Prezydenta RP.

Profesor Aleksander Tobis pozostawił po sobie bogatą i w pełni wartościową po dziś dzień spuściznę naukową, charakteryzującą się heterogenicznością analizowanych obszarów badawczych; na podkreślenie w tym zakresie zasługuje doskonała - i nader rzadka - umiejętność wnikliwego łączenia przez Profesora różnych subdyscyplin karnistycznych, np. prawa karnego materialnego z prawem karnym wykonawczym, czy prawa karnego wykonawczego z kryminologią, czy wreszcie prawa karnego materialnego i wykonawczego z penologią i polityką kryminalną. Na dorobek naukowy Profesor składa się ponad 150 pozycji, w tym 11 monografii i podręczników, 70 artykułów, 21 glos i recenzji oraz ponad 40 innych publikacji. Na szczególną ekspozycję w tym zakresie zasługują zwłaszcza następujące książkowe Jego opracowania: „*Podstawy faktyczne orzeczeń o warunkowych zwolnieniach (według opinii więziennych i akt procesu karnego)*”, Wyd. Naukowe UAM, Poznań 1968, ss. 190; „*Funkcje warunkowego zwolnienia i jego podstawy w prawie porównawczym*”, Wyd. Naukowe UAM, Poznań 1971, ss. 160; „*Zasady orzekania w sprawach o warunkowe zwolnienia*”, Wyd. Prawnicze, Warszawa 1972, ss. 210; „*Prawo penitencjarne i polityka penitencjarna*”, Wyd. Naukowe UAM, Poznań 1978, ss. 119; „*Główne przestępstwa przeciwko rodzinie. Charakterystyka prawna i skuteczność kary pozbawienia wolności*”, Wyd. Naukowe UAM, Poznań 1980, ss. 239; „*Skazani za przestępstwa przeciwko rodzinie z warunkowym zawieszeniem wykonania kary*”, Wyd. Naukowe UAM, Poznań 1981, ss. 167 (współautor: B. Janiszewski); „*Kara ograniczenia wolności za przestępstwa przeciwko rodzinie*”, Wyd. Prawnicze, Warszawa 1987, ss. 228. Profesor był również współautorem i współredaktorem książki nieprawniczej nt. „*Nauczanie języka polskiego w szkołach podstawowych i średnich*”, Wyd. Naukowe UAM, Poznań 1981, ss. 76.

W równie wzorowym stopniu Profesor realizował swoje obowiązki dydaktyczne. Prowadził na Wydziale Prawa i Administracji UAM ćwiczenia z zakresu prawa karnego i postępowania karnego, wykłady z zakresu prawa karnego materialnego i penitencjarnego oraz seminaria magisterskie z zakresu prawa karnego materialnego, kryminologii i prawa penitencjarnego. Pod jego kierunkiem ok. 700 osób przygotowało prace magisterskie, uzyskując na ich podstawie tytuł zawodowy magistra.

Profesor Aleksander Tobis miał także duże zasługi na polu kształcenia kadry naukowej. Wypromował trzech doktorów, spośród których dwie osoby uzyskały później stopień naukowy doktora habilitowanego nauk prawnych (śp. Prof. UAM dr hab. Bogusław Janiszewski oraz piszący niniejsze słowa). Był opiekunem naukowym jednej rozprawy habilitacyjnej (śp. Prof. UAM dr hab. Bogusława Janiszewskiego), recenzentem w wielu przewodach doktorskich, habilitacyjnych i w postępowaniach o nadanie tytułu naukowego profesora, w tym w czterech przypadkach pełnił tę funkcję z powołania Go do niej przez Centralną Komisję ds. Stopni i Tytułu Naukowego.

Profesor pełnił również wiele ważnych funkcji w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Od września 1972 r. do sierpnia 1981 roku był kierownikiem Zakładu Prawa i Polityki Penitencjarnej, od września 1981 r. do sierpnia 1984 r. oraz od października 1998 r. do września 2002 r. był kierownikiem Katedry Prawa Karnego. W okresie od września 1972 r. do sierpnia 1975 r. był kierownikiem Zawodowego Studium Administracji dla Pracujących, a w latach 1976-1981 - kierownikiem naukowo-dydaktycznym Punktu Konsultacyjnego Wydziału w Koninie. W latach 1972-1975 był członkiem, a w latach 1987-1990 przewodniczącym uczelnianej komisji dyscyplinarnej dla nauczycieli akademickich UAM, zaś w latach 1982-1985 rzecznikiem dyscyplinarnym UAM ds. studenckich. Od 1989 r. Profesor był członkiem Komitetu Redakcyjnego *Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego*. W latach 1977-1980 był kierownikiem Ośrodka Naukowo-Kulturalnego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Koninie.

Profesor Aleksander Tobis pełnił również wiele funkcji poza Uniwersytetem. Między innymi był członkiem Rady ds. Penitencjarnych i Nietletnich przy Prezesie Sądu Wojewódzkiego w Poznaniu, członkiem Komisji Prawa Karnego przy Zarządzie Głównym Zrzeszenia Prawników Polskich, członkiem Kolegium ds. Wykroczeń przy Prezydencie miasta Poznania, członkiem Rady Naukowej przy Urzędzie Wojewódzkim w Koninie, członkiem Rady Naukowej przy Centralnym Zarządzie Zakładów Karnych w Warszawie, członkiem Społecznej Rady Penitencjarnej przy Zakładzie Karnym we Wronkach. W latach 1987-1990 uczestniczył w pracach kodyfikacyjnych w charakterze członka Komisji ds. Reformy Prawa Karnego przy Ministrze Sprawiedliwości.

Profesor był także członkiem Międzynarodowego Stowarzyszenia Prawa Karnego (AIDP) oraz Towarzystwa Naukowego Prawa Karnego. Uczestniczył także międzynarodowym ruchu naukowym, m. in. brał bowiem aktywny udział w kongresach Międzynarodowego Stowarzyszenia Prawa Karnego w Budapeszcie w 1974 r., w Hamburgu w 1979 r. oraz w Wiedniu w 1989 r. W latach 1983, 1986 i 1990 przebywał na kilkumiesięcznych stażach naukowych w Max Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht we Fryburgu Bryzgowijskim (RFN), a w 1993 r. - w Kriminalwissenschaftliches Institut Uniwersytetu w Kolonii (RFN).

Profesor Aleksander Tobis otrzymał również wiele zaszczytnych odznaczeń państwowych, m. in. Złoty Krzyż Zasługi i Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

Pogrzeb Profesora odbył się w dniu 3 stycznia bieżącego roku na cmentarzu przy ul. Bluszczowej w Poznaniu. Zgromadził on wielu zacnych gości, w tym licznie zebranych członków społeczności naszego Wydziału. W trakcie uroczystości pogrzebowej padło wiele wspaniałych, przejmujących i w pełni zasłużonych słów o osobie Profesora. Szczególnie wzruszającym momentem było wystąpienie kolegi Profesora z ławy szkolnej z Liceum Pedagogicznego - Pana Mariana Sokołowskiego, który powiedział:

„Już w Rogoźnie, w dawnej kuźni kadr nauczycielskich Aleksander Tobis dał się poznać jako niezwykle serdeczny kolega. Zawsze uśmiechnięty i pogodny. Dla każdego miał czas, dla każdego miał serce. Drogi Olku, Drogi Kolego i Przyjacielu, dziś pozostaniesz na tym cmentarzu, gdzie zapisane są imiona tych, którzy musieli się pożegnać z nami na zawsze. Zebrani nad Twą mogiłą chcemy Ci raz jeszcze podziękować za wszystko co uczyniłeś dla rodziny, uczniów, dla nauki i oświaty. Za wszystko, co jest dziełem Twego życia. Składamy Ci ukłon najwyższego szacunku.”

Profesor Aleksander Tobis pozostanie i w naszej pamięci. Pozostanie w niej jako wzór postawy ludzkiej i wzór akademika - uniwersyteckiego profesora.

Łukasz Pohl